

Verslag Bezoek Lima 21-24 September 2011

Door: Jeroen Buis
Voor: Dutch Cycling Embassy
Financiering: Dutch Cycling Embassy, Nederlandse Ambassade in Lima en KLM

De voorliggende rapportage is een verslag van het bezoek van Jeroen Buis voor de Dutch Cycling Embassy aan Lima. Het bevat buiten ervaringen en informatie opgedaan bij dit bezoek aan Lima ook inzichten en informatie opgedaan tijdens eerdere bezoeken door Jeroen Buis in Lima voor Interface for Cycling Expertise in 2007, 2008 en 2009.

1. Inleiding

Prelude

In augustus 2011 werd de Dutch Cycling Embassy (DCE) benaderd door de Nederlandse Ambassade in Lima, Peru i.v.m. een expo in Lima over duurzaam verkeer en vervoer in september. Nederland had een grote en centrale plek voor haar stand aangeboden gekregen en werd door de gemeente Lima (Municipalidad Metropolitana de Lima – MML) gevraagd om deel te nemen aan de expo.

In het daaropvolgende contact tussen de DCE en de Nederlandse Ambassade kwam het idee op om een brochure over 'fietsen in Nederland' te publiceren voor de expo. Ook viel de expo samen met een tweedaags seminar over duurzaam verkeer en vervoer - Seminario Internacional 'Del Transporte a la Movilidad Sostenible' - met veel nadruk op fietsen. Het idee ontwikkelde zich om voor het seminar een spreker uit Nederland uit te nodigen en die ook te laten bijdragen aan de voorbereiding van de expo en het maken van de brochure. De Nederlandse Ambassade stelde hiervoor geld ter beschikking en de KLM betaalde de ticket als tegenprestatie voor sponsoring op de expo.

Roelof Wittink, directeur van de Cycling Embassy, vroeg Jeroen Buis, vanaf hier 'de consultant' genoemd, om dit project te doen.

Jeroen Buis was driemaal eerder in Lima geweest (in 2007, 2008 en 2009) en had daar de gemeentelijke afdeling niet-gemotoriseerd vervoer (PEMTNM) – die nu het congres en de expo organiseerde - ondersteund met hun fietsbeleid als deel van het Bicycle Partnership Programme van Interface for Cycling Expertise. Omdat hij ook nog Spaans sprak was hij de aangewezen persoon voor dit project.

De Brochure

Onder grote tijdsdruk en in overleg met Carla Brokking van de Nederlandse Ambassade in Lima en Roelof Wittink schreef de consultant de tekst voor de brochure. Ondertussen ontwikkelde zich het idee om de brochure te gebruiken als algemene brochure voor de Dutch Cycling Embassy.

De tekst zou door de consultant in het Engels aangeleverd worden en dan worden vertaald naar het Spaans en Portugees voor distributie in, in eerste instantie, Brazilië en Peru.

Ook het Nederlands consulaat in Rio de Janeiro wilde een financiële bijdrage leveren aan de productie van de brochure i.v.m. het bezoek van Roelof Wittink aan Rio de Janeiro eind september. Voor de vormgeving en het inkorten en gedeeltelijk herschrijven in 'brochure taal' werd Bureau O in Utrecht in de arm genomen en zo was rond 22 september de brochure gereed in 3 talen. Dat was op tijd voor Rio de Janeiro maar net te laat voor het bezoek aan Lima. Maar daar was de brochure ook met name bedoeld voor de expo in november (zie hieronder).

Expo en seminar verschoven

Enkele weken voor vertrek naar Peru, kwam het bericht van de Nederlandse Ambassade in Peru dat de organisatie had besloten om de expo te verschuiven naar november. Omdat de belangrijkste bijdrage van de consultant was aan de brochure (die op de expo beschikbaar zou

moeten zijn) en als spreker op het congres werd besloten het bezoek gewoon door te laten gaan. Natuurlijk was het jammer dat nu direct contact van de consultant met bezoekers van de expo niet mogelijk zou zijn, maar het was niet anders.

Ook werd de datum voor het seminar verschoven. In plaats van vrijdag 23 en zaterdag 24 was het nu op donderdag 22 en vrijdag 23 september. De consultant zou spreken op 23 september. Daarom werd besloten om niet op 's-avonds 21 september, maar al op 20 september in Lima aan te komen.

Enkele dagen voor vertrek naar Lima was het programma wederom gewijzigd en stond de consultant als spreker ingepland op donderdag 22 september.

Doel bezoek aan Lima

Voor vertek naar Lima werden de volgende doelen voor het bezoek van de consultant aan Lima geformuleerd:

1. Als spreker op het seminar 'Del Transporte a la Movilidad Sostenible' fietsplanning en beleid in Nederland uitleggen t.b.v. het beleid in Lima en de Dutch Cycling Embassy bekend maken bij de toehoorders.
2. Een marktverkenning doen voor eventuele toekomstige activiteiten van de DCE in Lima en Peru.
3. Informatie krijgen over de stand van zaken en de plannen m.b.t. het fietsbeleid in Lima en over de voortgang sinds 2009.

2. Het werkbezoek: 21 tot 24 september 2011

Dinsdag 20 September om 18.00: Aankomst Jeroen Buis in Lima.

2.1 Dag 1: Woensdag 21 September

Netwerklunch Nederlandse Ambassade in Lima

Op 21 September was een netwerklunch gepland op de Residentie van de Nederlandse Ambassadeur in Peru, Arjan Hamburger. De consultant had samen met de Nederlandse Ambassade een gastenlijst opgesteld bestaande uit oude bekenden van de consultant en anderen die voor het fietsen in Lima van belang waren. De genodigdenlijst was als volgt:

1. Susana Villarán	Burgemeester van Lima (Municipalidad de Lima)
2. Enrique Ocrospoma	Burgemeester van Jesus Maria
3. Rafael Santos Normand	Burgemeester van Pueblo Libre
4. Jessica Tantalean	Hoofd van PEMTNM (Municipalidad Metropolitana de Lima)
5. Javier Flores Ardiles	PEMTNM (Coordinator Infrastructuur)
6. Adrian Revilla	President Asociación Cruzada Vial
7. Jenny Samanez	Coordinator Asociación Cruzada Vial
8. Fiorella Merchor Valderrama	Onafhankelijk architect / verkeersontwerpster
9. Juan Tapia	President Protransporte
10. Hernan Aresti	Gemeentelijk ambtenaar
11. Jeroen Buis	Fietsexpert Dutch Cycling Embassy
12. Carla Brokking	Beleidsmedewerker Handel en Cultuur (NL Ambassade)
13. Ellen Roof	Beleidsmedewerker Mensenrechten / Goed bestuur (NL Ambassade)
14. Arjan Roof	Nederlandse Ambassadeur in Peru

Alle veertien genodigden hadden toegezegd aanwezig te zijn. Echter, zonder voorafgaand tegenbericht, zijn geen van de burgemeesters op komen dagen bij de lunch.

Fiorella Merchor Valderrama had toegezegd te komen en wilde ook komen maar werd door haar tijdelijke baas, Jessica Tantalean, dringend verzocht om niet te komen en, zo vertelde ze later de consultant, besloot daarom af te zien van deelname aan de lunch. Hierover later meer.

Enige uitleg over de genodigden:

1. Susana Villarán is de nieuwe burgemeester van Lima. Zij verving de vorige burgemeester, Luis Castañeda Lossio. In Lima is overigens de burgemeester van de Municipalidad de Lima (het centrum van het de metropool die wij Lima noemen) ook de burgemeester van het overkoepelende metropolitane gebied de Municipalidad Metropolitana de Lima (MML).

2. Jesus Maria is een van de twee gemeenten binnen de MML die de mensen van PEMTNM hebben uitgekozen als het focusgebied voor fietsbeleid nadat de consultant (met andere collega's van Interface for Cycling Expertise) PEMTNM had aangeraden om hun nogal verspreide inspanningen voor het fietsen in het metropolitane gebied te concentreren in een kleiner gebied.

3. Pueblo Libre is een armer deel van Lima met hoog fietsgebruik.
CHECK.

4. Jessica Tantalean is het nieuwe hoofd van PEMTNM, het Proyecto Especial Metropolitana de Transporte Non-Motorizado (Het speciale metropolitane project voor niet-gemotoriseerd verkeer). PEMTNM is een afdeling binnen de MML. Opgezet door de vorige burgemeester Castañeda Lossio. De PEMTNM houdt zich bezig met fietsbeleid in twee subafdelingen 'infrastructuur' en 'promotie'. Het bestaan van zo'n relatief grote afdeling (zo'n 6 personen) die zich bijna uitsluitend met fietsen bezighoudt is uniek voor steden in Latijns-Amerika. Allen Bogotá (Colombia) kan, of misschien zelfs, kon daaraan tippen.

5. Javier Flores Ardiles was ook al de hoofdverantwoordelijke bij PEMTNM voor (fiets-) infrastructuur in 2007, 2008 en 2009. Een goede en gedreven ingenieur.

6. Adrian Revilla is de President van de Asociación Cruzada Vial. Hij doet dat als nevenactiviteit omdat hij tevens de CEO is van een groot Peruaans bedrijf. Cruzada Vial is een organisatie opgezet door een groep Peruanen met als doel het aanpakken van congestie en verkeersonveiligheid in Peru. De organisatie wordt gesponsord door een groep bedrijven en organisaties zoals Toyota, Telefonica en de Universidad de Lima.

7. Jenny Samanez is de coordinatrice van Cruzada Vial. Zij is een voormalige Peruaanse fietskampioen die ook aan de wieg stond van het fietsbeleid in Lima. Zij was ook betrokken bij het eerste wereldbankproject voor aanleg van fietspaden in Lima in de jaren '90. Bij de vorige bezoeken van de consultant was zij gemeenteraadslid. Zij was close met de toenmalige burgemeester Castañeda Lossio en actief betrokken bij het werk van PEMTNM.

8. Fiorella Merchor Valderrama werkte in 2007 en 2008 voor PEMTNM. Zij is architect en een goed verkeersontwerpster die een goed begrip heeft van de fiets. In 2008 woonde zij een cursus fietsinclusieve planning, gegeven door de consultant bij, in Rio de Janeiro. Momenteel werkt zij freelance. Zij was door PEMTNM ingehuurd om een belangrijk deel van de organisatie van het seminar in Lima te doen.

9. Juan Tapia is de president van Protransporte. Protransporte is binnen de gemeente Lima de organisatie die verantwoordelijk is voor het openbaar vervoer. Dit is een zeer belangrijke organisatie die veel geld te besteden heeft. Het laatste project van Protransporte is de zogenaamde 'Metropolitana'. Dit is de BRT (Bus Rapid Transit) van Lima. Te vergelijken met Transmilenio in Bogotá. De eerste lijn van de Transmilenio, 26 km lang, opereert sinds juli 2010 succesvol.

10. Hernan Aresti is een onbekende gemeente ambtenaar.

12. Carla Brokking was voor de consultant het belangrijkste contact bij de Nederlandse Ambassade in Lima. Zij heeft het hele project getrokken en mogelijk gemaakt.

13. Ellen Roof is niet actief betrokken geweest bij het bezoek van de consultant aan Lima.

De Nederlandse ambassadeur opende de tafelzitting met een korte uitleg over het belang van het fietsen voor Nederland en introduceerde de consultant bij de aanwezigen die hem nog niet eerder hadden ontmoet.

Daarna kreeg **Adrian Revilla** de kans om uit te leggen wat zijn organisatie doet. Hij vertelde onder andere over het plan om in verschillende gemeenten een gebied als 'pilot gebied' te

bestemmen en dat op een duurzaam veilige manier her in te richten.

JB: Dit is een interessante aanvulling op het erg op fietsinfrastructuur gerichte fietsbeleid. Uiteraard zou het maken van integrale, gemeentelijke verkeers- en vervoersplannen nog beter zijn.

Daarna vertelde **Juan Tapia** over wat Protransporte doet. Het verhaal van Juan Tapia was interessant, maar hij ging wel heel erg uitgebreid in op 'zijn' openbaar vervoer systeem tijdens een lunch waarin toch de fiets centraal stond.

Jessica Tantalean kwam iets later binnen en vertelde in het kort wat PEMTNM doet. Zij vertelde dat en volgende stap, naast het verder uitbreiden van het fietsnetwerk, het ontwikkelen van een 'fietsvriendelijk' Miraflores en San Isidro was. Dit zijn twee welvarende buurgemeenten aan de kust. Miraflores heeft veel restaurants en hotels en is een belangrijk toeristisch gebied in de stad, terwijl San Isidro ook een belangrijk financieel centrum is. Ook dit intentie is een goede stap vooruit naar een meer integrale benadering van fietsbeleid. Vervolgens vertelde **Jeroen Buis** iets over fietsbeleid in Nederland en over zijn werk in Lima in 2007, 2008 en 2009. Ook gaf hij aan op welke gebieden Lima zich kan verbeteren wat betreft het fietsbeleid: Met name met een meer integrale aanpak van verkeersbeleid en aandacht voor een meer restrictief beleid voor de auto en voor autoparkeren. Met name in het zeer verstopte oude centrum van de stad.

Daarna nam de een na de ander het woord. Hoewel hetgeen besproken werd i.h.a. interessant was, was er van een echte dialoog geen sprake. De meeste aanwezigen wilden vooral hun verhaal kwijt. Daarmee was het ook voor de consultant lastig om zijn kennis over fietsbeleid en inzichten over het beleid in Lima te delen. Achteraf lieten ook medewerkers van de Ambassade weten dat zij zelf nauwelijks kans zagen zich in de discussie te mengen.

Als een ieder vooral wil laten zien wat voor goeds men zelf doet, dan blijft er weinig aandacht over voor luisteren en leren van anderen.

JB: Mogelijk is dit ook een dynamiek die bij een officiële setting als deze lunch hoort en gelegenheden waar meerdere personen van diverse organisaties aanwezig zijn.

Vorbereiding presentatie op seminar

De rest van de dag besteedde de consultant (net als de ochtend) aan het afmaken van zijn presentatie voor het seminar. Omdat pas die ochtend het Powerpoint-sjabloon van de Dutch Cycling Embassy beschikbaar kwam moest de hele presentatie worden omgezet. Een taak die vele uren werk opleverde, maar ook een mooi resultaat.

2.2 Dag 2: Donderdag 22 September

Op donderdagochtend werd de consultant opgehaald door **Javier Flores Ardiles**. De reis van het hotel in Miraflores naar het seminar in San Borja werd gemaakt te voet, met de nieuwe Metropolitano bus en het laatste stuk met de taxi. De drukke bezetting van de Metropolitano liet zien dat de nieuwe BRT in Lima een succes is. Ook het gebruik van de taxi als natransport is niet ongebruikelijk. Taxis zijn zo overvloedig aanwezig in Lima dat zij voor velen een vervanging van de eigen auto zijn. Door het grote aantal taxi's zijn deze overigens eerder een deel van het verkeersprobleem dan van de oplossing. En de prijs is laag. Het ritje van toch meerdere kilometers koste slechts 5 Soles, ofwel 1,25 Euro.

2.2.1 Seminario Internacional 'Del Transporte a la Movilidad Sostenible' – Dag 1

Zie bijlage 1 voor het programma van dit tweedaagse seminar.

Plenaria I - Donderdagmorgen 22 september: Van vervoer naar duurzame mobiliteit

Bij het seminar waren er naar schatting maximaal ongeveer 200 aanwezigen.

Na de opening door Jessica Tantalean, hoofd van PEMTNM (de afdeling langzaam verkeer van Lima Metropolitana) en gemeenteraadslid en Victor Ramirez Cifuentes, voorzitter van de Commissie Stedelijk Verkeer, begon het eerste deel van het seminar getiteld: "Van vervoer naar duurzame mobiliteit."

In het onderstaande een beknopt overzicht van interessante presentaties.

1. Na de minister van gezondheidszorg hield **Ricardo Montezuma** een interessant verhaal.
  - Hij stelde dat er een omslag in het denken nodig is van het denken in termen van 'Verkeer en vervoer' (voertuigen + infrastructuur) naar 'Mobiliteit' (mensen + stedelijke omgeving).
  - Interessant was ook zijn observatie dat in Latijns-Amerika het aantal bromfietsen en motorfietsen zeer snel toeneemt. Terwijl in een land als Vietnam 95% van alle motorvoertuigen tweewielers zijn is dat inmiddels in Peru ook al 34% en 22% in Brazilië en 39% in Colombia.
  - Ook interessant: Ex-burgemeester van Bogotá, Enrique Peñalosa voerde jaren geleden de maatregel in dat 40% van de auto's niet in de spits mochten rijden (pico y placa). Dat was zeer succesvol bij het tegengaan van autogebruik en de files. Echter, onlangs heeft de huidige burgemeester dat 'rijverbod' uitgebreid tot de hele dag. Nu werkt het niet meer en kopen mensen een tweede auto om toch te kunnen rijden.

2. Michael Pollmann (GIZ Duitsland)

Michael Pollmann had een sterk verhaal over milieu en mobiliteit. Enkele interessante opmerkingen:

- In Duitsland is 1 op de 7 banen direct en indirect afhankelijk van de autoindustrie.
- In 2000: Verkeer en vervoer stoot 20% van de wereldwijde CO2 uit. In 1950 was dat nog 15%.
- Niet vaak genoemd maar Michael Pollmann liet zien dat er in de EU veel doden (vroegtijdig overlijden) vallen door geluidsoverlast van het (weg-)verkeer.

De volgende presentatie zou zijn van David Sim van Jan Gehl Architects, maar hij was nog niet aangekomen in Lima.

3. Soraya Azan Otero (Ontwikkelingsbank van Latijns-Amerika)

Een typisch Latijns-Amerikaanse presentatie met lange lappen tekst op de slides. Interessant was een overzicht over het aantal mensen dat per uur naar grote steden in de wereld verhuizen:

- 48 naar Delhi
- 20 naar Mexico-city
- 18 naar São Paulo

Omdat het seminar te laat was begonnen en sommige sprekers uitliepen was het, ondanks het uitvallen van de presentatie van David Sim, na de presentatie van Soraya Azan Otero al 1 uur. Daarmee verviel helaas het blok voor vragen en discussie.

Plenaria II - Donderdagmiddag 22 september: Stedelijk fietsverkeersbeleid

In de middag was de volledige aandacht gericht op de fiets.

4. Antonio Rosell (Community Design Group)

Deze in de VS woonachtige Peruaan had een goede en flitsende presentatie waarin hij, met behulp van foto en filmmateriaal uit diverse landen liet zien wat een fietscultuur is en en welke infrastructuur daarbij hoort. Opvallend waren:

- Heel veel foto's en ook filmmateriaal van fietsen in Nederland. Mooie reclame voor Nederland fietsland door een buitenlander.
- Een foto waarop een oudere Nederlander relaxt fiets met 1 hand aan het stuur en 1 hand los bungelend. De spreker was zeer onder de indruk: "Als je zo ontspannen kunt fietsen zit het wel goed met de fietsvriendelijke omgeving."
- Een grafiekje dat Jeroen Buis ook in zijn presentatie had opgenomen (in een iets andere vorm) dat aantoont hoe de kans op overlijden van een voetganger toeneemt met de snelheid van de auto die hem aanrijdt.

JB: Belangrijke informatie die niet vaak genoeg herhaalt kan worden.

5. Lotte Bech (Cycling Embassy of Denmark)

Lotte Bech van de Cycling Embassy of Denmark had een aardige presentatie over fietsbeleid in Kopenhagen. Mede omdat zij met David Sim van Jan Gehl Architects, de enige sprekers waren die niet in het Spaans presenteerden, lag het tempo van de presentatie echter wel wat laag.

Enkele interessante punten in de presentatie:

- Nadat in de regio van Kopenhagen het meenemen van de fiets in de trein gratis werd gemaakt nam het totaal aantal gebruikers van de suburbane treinen met 10% toe.
- Kopenhagen gaf in 2012 17 miljoen dollar uit aan fietsbeleid en infrastructuur.

JB: Grotere steden in Nederland, zoals Amsterdam, geven vergelijkbare bedragen uit aan projecten voor de fiets.

- Eén op de 6 families met kinderen in Kopenhagen heeft een bakfiets.

6. Jesús Sánchez Romero (voorheen ITDP México)

Jesús Sánchez Romero gaf een aantrekkelijke presentatie. Hij behandelde enkele succesverhalen van fietsbeleid die voor Latijns-Amerikaanse steden interessant zijn:

1. Bogotá, hoofdstad van Colombia, de stad die het fietsgebruik in een aantal jaar wist te verhogen van 0.58% naar 4%.

2. Sevilla, Spanje, een stad die in korte tijd het fietsgebruik van 1% naar 6% wist te verhogen. In beide steden was het de aanleg van een uitgebreid en volledig fietsnetwerk van redelijke tot goede kwaliteit dat de basis vormde van het succes. Daarnaast werden belangrijke maatregelen om het autoverbruik te ontmoedigen doorgevoerd: pico y placa in Bogotá en een restrictief parkeerbeleid in Sevilla. Verder werd in studentenstad Sevilla het fietsen hip onder studenten.

JB: Latijns-Amerikaanse steden zoals Lima en Santiago hebben ook een volledig fietsnetwerk op papier, maar het overgrote deel daarvan is nog niet geïmplementeerd en veel van wat al aangelegd is is van een zeer bedenkelijke kwaliteit. Sevilla en Bogotá kunnen dus als inspiratie dienen voor wat, in principe ook in steden zoals Lima of Santiago mogelijk zou moeten zijn.

7. Jeroen Buis (Dutch Cycling Embassy)

Met zijn presentatie "Factores de éxito para el fomento del uso de la bicicleta en Holanda" (1 Succesfactoren voor het stimuleren van het fietsgebruik in Nederland) gaf Jeroen Buis in een aantal stappen aan waarom Nederlandse steden succesvol zijn geweest in het behouden en laten groeien van het fietsgebruik. De presentatie bevatte de volgende onderdelen:

1. Welk Succes?
Grafieken. Over groeiend autobezit en autogebruik terwijl sinds de jaren '70 het fietsgebruik in de steden is toegenomen en het aantal verkeersslachtoffers (zowel alle vervoerswijzen als fiets).
2. Het Nederlandse fietsgebruik
Het Nederlandse fietsgebruik is hoog, veilig, voor vervoer, voor iedereen (leeftijd, geslacht, inkomen, etc.), voor alle vervoersmotieven en vrijwillig (niet 'captive').
3. Succesfactor 1: Integraal en langdurig beleid
4. Succesfactor 2: Samenwerking
Politici, deskundigen (verkeerskundigen, etc.) en burgers/maatschappelijke organisaties (Fietzersbond, etc.) betrokken bij fietsinclusief beleid.
5. Succesfactor 3: Ruimtelijke ordening en stedenbouwkunde
6. Succesfactor 4: Planning voor het autoverkeer en verkeersveiligheid.
Twee delen: Reduceren van verkeersvolume (A) en Reduceren van snelheden (B).
Aandacht voor verblijfsgebieden en verkeersgebieden, duurzaam veilig, autovrije binnenstad, versmallen van wegen t.g.v. de fiets, 30 km zones, etc.
7. Succesfactor 5: Fietsnetwerken en hoogwaardige fietsinfrastructuur.
Vooral dit deel bevatte zeer veel foto's.
8. Educatie, promotie, wetgeving en handhaving.

Ter afsluiting een herhaling van de 5 factoren in de vorm van aanbevelingen voor Lima.

Aardig was dat de Nederlandse Ambassadeur, door het wederom uitlopen van het programma, net op tijd aanwezig was voor de presentatie van de consultant. Hij gaf later aan dat hij het een interessante presentatie vond.

8. Vragen en discussie

Dit keer was er wel tijd over voor het stellen van vragen en voor discussie. De sprekers van de middag, over fietsbeleid, waaronder de consultant, vormden een panel en waren beschikbaar voor vragen.

Een van de vragen die gesteld werden was:

"Hoe wordt de bevoorrading van winkels en horeca georganiseerd in autovrije binnensteden"

JB: Venstertijden voor bevoorrading in voetgangersgebieden.

2.2.2 Contacten gedurende de dag

Gedurende de dag had de consultant contact met diverse mensen. Hieronder een kort overzicht.

Jesus Romero Sanchez, onafhankelijk consultant, ex ITDP Mexico

Tijdens de lunch, met medespekers op de conferentie, sprak de consultant uitgebreid met Jesus Romero Sanchez, voormalig 'hoofd langzaam verkeer' (NMT) bij ITDP Mexico. Het gesprek ging onder andere over de onlangs gepubliceerde Mexicaanse handboek fietsverkeer (ontwerp, planning en beleid) waaraan de consultant in 2010 intensief had bijgedragen. De zeer uitgebreide manual (2.5 kg zwaar) is beschikbaar op internet op www.ciclociudades.mx.

Fiorella Merchor Valderrama, onafhankelijk consultant, ex-PEMTNM, Lima

Tijdens een van de presentaties kwam Fiorella Merchor op de consultant af. Enigszins aangedaan verontschuldigde ze zich voor haar afwezigheid tijdens de netwerkluunch van een dag eerder op de Nederlandse Ambassade. Ze deelde mee dat haar baas/opdrachtgever van het moment, Jessica Tantalean, haar dringend had gevraagd om niet bij de lunch aanwezig te zijn. Met tegenzin had ze besloten om niet naar de lunch te komen.

Jessica Tantalean, hoofd PEMTNM, Lima

Tussen de presentaties door sprak de consultant kort de erg drukke (want hoofdverantwoordelijke van het seminar) Jessica Tantalean aan om een afspraak te maken om te praten over het werk van PEMTNM in de afgelopen jaren. En natuurlijk vooral ook om af te tasten of er mogelijkheden voor de Cycling Embassy zijn om in de toekomst met PEMTNM samen te werken.

De afspraak was om tijdens de lunch op vrijdag, dag 2 van het seminar, bij elkaar zouden zitten.

Lotte Bech, Cycling Embassy of Denmark

In een koffiepauze sprak de consultant met Lotte Bech van de Cycling Embassy of Denmark. Zij was zeer geïnteresseerd in de uitgebreide ervaring van de consultant in het geven van capacity-building workshops in Latijns-Amerika (en elders).

De Cycling Embassy of Denmark heeft geld van Danida van het Deens ministerie van ontwikkelingssamenwerking om capacity-building te doen. Lotte Bech liet merken geïnteresseerd te zijn op dit terrein met de Dutch Cycling Embassy samen te werken.

2.3 Dag 3: Vrijdag 23 September

2.3.1 Seminario Internacional 'Del Transporte a la Movilidad Sostenible' – Dag 2

Ook de tweede dag werd de consultant bij het hotel opgehaald door Javier Flores Ardiles en ging de reis te voet, per Metropolitana en taxi.

Net als op dag 1 waren er enkele wijzigingen in het programma. De eerste spreker, Martha Castillo was niet aanwezig. In plaats daarvan sprak Miquel Malo.

Plenaria III – Vrijdagochtend 23 september:

Effecten van vervoer: Klimaatverandering, Milieu en Gezondheid

1. Miquel Malo, Organización Panamericana de Salud (Gezondheid) – Ecuador

Miquel Malo gaf een inspirerende presentatie over volksgezondheid en verkeer en vervoer.

Enkele interessante punten:

- Crisis van moderniteit
Meer armoede, grotere concentratie van rijkdom, meer geweld, meer aantasting van de natuur.
“Onze maatschappij en manier van leven leidt tot ongezondheid en ziekte. En dan, achteraf, genezen we het.”
- Op een normale dag is de PM10-concentratie in de lucht op de weg 58.8 microgram/m³, tijdens de ‘ciclovía’ (weg afgesloten voor autoverkeer) is het 39.8 microgram/m³.
- Brazilië: in 1960 72 inwoners per auto, in 2000 4.8 inwoners per auto.
- In Peru: 76% van alle verkeersdoden zijn voetgangers.
- In verkeer in Lima: 20.000 gewonden per jaar en 450 doden.
- Als het verkeer 1 km/h harder rijdt betekent dat:
  - 3% meer gewonden en 5% meer doden in het verkeer.

2. Dr. Jorge Diaz Tejada, Universidad del BioBio, Chile

Jorge Diaz gaf een inspirerende presentatie, met onder andere het fameuze voorbeeld van de dubbele snelweg in Seoul die enige jaren geleden is afgebroken.

Hij startte met fundamentele vragen over ‘wat voor stad willen wij?’ en ‘Ben je deel van het probleem of van de oplossing.’

Interessant was toen hij het persoonlijk maakte. “Vanochtend gingen hier weer een aantal keer mobiele telefoons af die dan vervolgens worden opgenomen. Als ik in ontwikkelde landen een presentatie houdt heeft iedereen vooraf zijn telefoon uitgezet.”

De spreker wilde hiermee aantonen dat de problemen van verkeer en vervoer ook een culturele kant hebben. Sommige problemen, zo legde hij uit, ontstaan omdat mensen geen rekening houden met anderen en zich niet aan de regels houden. Hij noemde het voorbeeld van het willekeurig overal stoppen van minibusjes en taxi's wat zo kenmerkend is in Latijns-Amerikaanse steden en inderdaad tot verkeersproblemen leidt.

Verder had hij ook aandacht voor meer strategische oplossingen zoals de BRT.

3. Scott Muller – over klimaatverandering

Een interessante presentatie over klimaatverandering, met veel aandacht voor het probleem maar weinig voor mogelijke oplossingen.

- De hoeveelheid CO₂ die we in 1960 wereldwijd in 1 jaar uitstootten, wordt nu uitgestoten in 3 weken.
- Lima 1981: 4.7 mln. Inwoners. Lima 2007: 8.5 mln. Inwoners.

- In Lima komt 60% van de CO2-uitstoot van verkeer en vervoer.
- Lima heeft 27 taxis per 1000 inwoners, Santiago de Chile 9.
- Voor iedere 5 auto's is een voetbalveld aan asfalt nodig.
- Lima heeft de slechtste luchtkwaliteit in Latijns-Amerika. 3 kinderen per dag sterven er aan aandoeningen aan de luchtwegen.

4. Vragen en discussie

Net als na plenaria II was er ook nu een panel met vragen en discussie.

Vraag: Ontwikkelde landen verkopen hun oude auto's in Peru. Kan dat niet verboden worden?

Scott Muller: Veel landen verbieden de import van tweedehands auto's. Peru kan dat ook doen.

Vraag: Hoe kunnen we zorgen dat we een betere kwaliteit diesel krijgen?

Vraag: Welke mogelijkheden zijn er om werktijden te veranderen om minder congestie te krijgen?

JB: Interessant (en enigszins zorgelijk) te zien dat veel vragen gingen over hoe auto's schoner te maken, niet over hoe mensen te bewegen minder de auto te gebruiken.

Plenaria IV – Vrijdagmiddag 23 september:

Het geïntegreerde model en de kwaliteit van het openbaar vervoer

5. Juan Tapia Grillo, Protransporte Lima (organisatie die OV plant in Lima)

Juan Tapia Grillo sprak vooral over het belang van goede kwaliteit openbaar vervoer zoals BRT i.p.v. de kleine en vervuilende minibuses.

- Bogotá: 0.5 OV-voertuigen per 1000 inwoners
Lima: 4 OV-voertuigen per 1000 inwoners (en veel meer taxi's)
- Lima: 60% van weg (road space) wordt gebruikt door taxi's.
- Lima: 5500 mensen sterven per jaar a.g.v. luchtverontreiniging.
- 50% van de inwoners van Lima is jonger dan 18 jaar of ouder dan 60 jaar: "De stad is niet gemaakt voor deze mensen."

6. Shomnik Mehndiratta – World Bank

Shomnik Mehndiratta gaf een overzicht van verschillende langzaam verkeersprojecten gefinancierd door de wereldbank.

- Middelgrote steden in Liaoning (China): ongeveer 30% fietsgebruik in modal split.
- GEF-project in Santiago de Chile:
  - 18 km fietspaden
  - + 45% fietsgebruik
 Fietsgebruik nam toe van 3.8% tot 4.8% op werkdagen.
- In Colombia werd een project gefinancierd met 'carbon credits'

7. Cristian Canales / Jaime Lorenzini – ASIMUS Chile

Cristian Canales en Jaime Lorenzini gaven een presentatie over de gebruikskwaliteit van TransSantiago (BRT) in Santiago de Chile. Het systeem heeft zeer veel kritiek gekregen vanwege de slechte service. Een derde van de reizigers rijdt zwart, volgens de sprekers als reactie tegen de slechte service.

8. Edgar Sandoval – Ex directeur Transmilenio, Bogotá

Edgar Sandoval had een presentatie over verschillende vormen van openbaar vervoer. Opvallend, als ex-directeur van een BRT-bedrijf, was zijn pleidooi voor metro vanwege de hogere capaciteit.

JB: Mogelijk dat Sandoval door de overvolle Transmilenio-bussen tot deze conclusie was

gekomen. Maar de veel hogere kosten van metro t.o.v. BRT blijven natuurlijk voor veel steden in ontwikkelingslanden een issue.

9. David Sim – Jan Gehl Architects

Na Sandoval's presentatie was het inmiddels 18.30. Ondanks het uitvallen van Martha Castillo was het programma dus een uur uitgelopen. En omdat David Sim van Jan Gehl op donderdag niet aanwezig kon zijn sloot hij het programma af.

David Sim gaf een interessante, onderhoudende, en humoristische, presentatie over openbare ruimte met veel aandacht voor het werk van Jan Gehl in New York (Times Square).

Ondanks het late begin trok David Sim zich weinig aan van de hem toebedeelde 30 minuten.

En omdat hij net als zijn Deense collega Lotte Beck in het Engels sprak, was vertaling nodig en duurde het nog langer. Na anderhalf uur, omstreeks 20.00 uur rondde David Sim zijn presentatie af.

Het seminar werd afgesloten door de burgemeester van Lima Metropolitana, mevrouw **Susanna Vilarán**.

Uit haar afsluitende woorden was duidelijk dat zij vooral veel heil zag in het verder uitbreiden van massa openbaar vervoerssystemen zoals BRT (één lijn is al operationeel in Lima) en suburbane trein (de eerste lijn moet binnenkort geïnaugureerd worden).

JB: Gezien de vervuiling en inefficiëntie van het huidige openbaar vervoerssysteem van minibusjes in de stad, ligt hier inderdaad een schone taak.

Omstreeks 20.30, twee uur later dan gepland, werd het seminar afgerond.

2.3.2 Contacten gedurende de dag – vrijdag 25 september

Hoewel de afspraak die de consultant had gemaakt met **Jessica Tantalean** (PEMTNM) om tijdens de lunch bij elkaar te gaan zitten, was het hoofd van PEMTNM tijdens de lunch nergens te bekennen.

Het bleek dat er die ochtend een evenement was in een ander deel van de stad met speciale aandacht voor fietsen waar zij bij aanwezig was. Dit bleek ook de oorspronkelijke reden te zijn dat het programma omgegooid was. Oorspronkelijk was het onderwerp 'fietsverkeer' gepland op vrijdagmorgen, maar Jessica Tantalean had op het laatste moment besloten om het programma om te gooien zodat zij die over fietsen spraken op donderdag spraken en op vrijdag bij dit event aanwezig konden zijn. Echter, geen van de sprekers was geïnformeerd over dit evenement en dus was iedereen, inclusief de consultant, gewoon op vrijdagochtend bij het seminar aanwezig.

Tijdens de lunch sprak de consultant met de volgende personen:

Mariana Alegre, Directora de Lima Como Vamos

De enthousiaste en energieke Mariana Alegre Escorza is de directeur van het programma 'Lima Como Vamos' ('Lima: Hoe gaat het met ons?' www.limacomovamos.org). De organisatie is een CSO (civil society organisation) die zich, met voor en namens de bevolking, bezighoudt met het monitoren van de voortgang van publiek beleid (public policies). Het gaat dan om 15 thema's waaronder gezondheid, milieu, armoede en verkeer en vervoer.

Met de publicatie van rapporten, via de pers en rechtstreeks contact met de gemeenten in Lima Metropolitana heeft Lima Como Vamos invloed op het beleid. Omdat Lima como vamos positief staat tegenover het bevorderen van het fietsgebruik, is de relatie met Jessica Tantalean en PEMTNM goed.

Javier Flores Ardiles, PEMTNNM

Javier Flores Ardiles is een oude bekende van de consultant en de persoon die hem tijdens het seminar bij het hotel oppikte. Tijdens de lunch op vrijdag, maakte de consultant van de gelegenheid gebruik om Javier te vragen hoe het met het werk van PEMTNNM ging.

Javier deelde mee dat er veel was gebeurd in de 'pilot area', de gemeenten Jesus Maria en Lince. De, in samenwerking met de consultant in 2008 en 2009, geplande fietsvoorzieningen waren inmiddels geïmplementeerd. Helaas was er in het programma van de consultant onvoldoende tijd om die te bezichtigen.

Verder heeft de gemeente Lima, en PEMTNNM, grote plannen om het metropolitane fietsnetwerk verder uit te rollen met honderden kilometers nieuwe fietsroutes.

Over welke termijn en waar het budget daarvoor vandaan komt is minder duidelijk.

David Sim en Lotte Beck, Cycling Embassy of Denmark

In de ochtend sprak de consultant kort met **David Sim** van Jan Gehl Architects. Op het noemen van de naam Dutch Cycling Embassy, was zijn reactie: "ah, de concurrentie".

Aan het eind van de middag, in de 'sprekers corner' achter het podium, liep de consultant binnen terwijl Jessica Tantalean, David Sim en Lotte Beck in overleg waren. Hun reactie op de binnenkomst van de consultant was enigszins ongemakkelijk.

Later meer over de samenwerking tussen Lima en de Cycling Embassy of Denmark.

Na het seminar had **Jessica Tantalean** besloten om met de internationale sprekers die daarin geïnteresseerd waren uit eten te gaan. Helaas kon de consultant daar niet bij zijn omdat hij al had afgesproken die avond met Jenny Samanez uit eten te gaan.

Maar na het mislukken van de lunchafpraak met Jessica Tantalean werd een nieuwe afspraak (derde poging) gemaakt voor zaterdagochtend, bij de gemeente Miraflores, waarna dan gezamenlijk gelunchd zou worden.

Jenny Samanez, Cruzada Vial

Jenny ontmoette de consultant bij het restaurant waar haar zoon als kok werkt. Ten tijde van de vorige bezoeken van de consultant was zij gemeenteraadslid van de metropolitane gemeente van Lima en als ex-fietskampioene van Peru was zij een van de eerste mensen die zich in Peru in zette voor de fiets als vervoermiddel.

Ze vertelde over het project van Cruzada Vial: Het verkeersveilig herinrichten van een aantal gebieden (ter grote van een deel van een wijk) als proefproject. Eerder was de Dutch Cycling Embassy hiervoor al benaderd, maar bij gebrek aan financiële middelen – er was geen geld beschikbaar voor consultant fees - was daar nog geen verder overleg over gevoerd. Nu bleek dat Cruzada Vial inmiddels contact had opgenomen met het PUM voor dit project. PUM (www.pum.nl) werkt met vrijwilligers, vaak gepensioneerde experts, en kunnen dus onbetaald werk aanbieden en betalen ook nog eens de reiskosten.

Het plan is om de pilots i.s.m. met de gemeenten

2.4 Dag 4: Zaterdag 24 September

2.4.1 Bezoek Gemeente Miraflores

Op zaterdagmorgen stond een bezoek aan de gemeente Miraflores op het programma. In dit bruisende deel van Lima bevinden zich talloze restaurants, cafes, guest houses en hotels. Ook het hotel van de consultant was daar gelegen, evenals de vestiging van de Nederlandse Ambassade in Peru.

Na enige tijd praten met twee gemeenteambtenaren (Alberto de Belaunde de Cárdenas en Alejandro Moreno Bocanegra) kwamen ook Mariana Alegre (Lima Como Vamos), Antonio Rosell (Community Desigh Group) en de Denen Lotte Bech en David Sim binnen. Ook bij deze tweede afspraak met de consultant liet Jessica Tantalean (PEMTNM) het afweten.

De gemeenteambtenaren lieten hun verkeersplannen en plannen voor de fiets zien. Interessant was vooral het plan om op een belangrijke weg langs het park (Parque Kennedy) de weg te herontwerpen en de snelheid te verlagen om zo de oversteekbaarheid van de weg te verbeteren. Daarnaast had de gemeente een fietsplan, maar hoe volledig en doordacht het netwerk was werd niet duidelijk. Ook aan de fietspadontwerpen viel nog wel het een en ander aan te merken. De consultant en ook Antonio Rosell gaven feedback. Maar overall werd duidelijk dat de gemeente in ieder geval verder ging dan alleen de aanleg van fietspaden. Verhoogde platforms bij kruispunten (raised junctions), autovrije straten en smallere kruispunten (narrowed junctions) bestaan al elders in de gemeente.

2.4.2 Lunch met Carla Brokking – Nederlandse Ambassade

Na afloop van het bezoek aan Miraflores belde de consultant Jessica Tantalean, maar zij nam niet op. Eerder had hij al Carla Brokking van de Nederlandse Ambassade gebeld om een laatste afspraak te maken voor vertrek terug naar Nederland. Tijdens de lunch bracht de consultant een rapport uit van het vierdaags bezoek aan Lima. Onmiddellijk na afloop van de lunch ging hij terug naar het hotel en van daaruit door naar de luchthaven.

3. Reflectie en conclusies

In dit hoofdstuk een korte terugblik en reflectie op het vierdaagse werkbezoek aan Lima.

3.1 Contact met PEMTNM en Jessica Tantalean

Op een punt was het werkbezoek niet erg geslaagd: Waar het ging om te spreken met het nieuwe hoofd van het Proyecto Especial Metropolitano de Transporte No Motorizado (de afdeling niet gemotoriseerd vervoer van de gemeente Lima).

Op twee afspraken met Jessica Tantalean kwam het hoofd van PEMTNM niet opdagen. Natuurlijk kan dit toeval, overmacht, zijn geweest maar de indruk bleef dat contact met de Cycling Embassy consultant voor Jessica Tantalean geen prioriteit was.

Een van de mogelijke verklaringen is dat er een nieuw gemeentebestuur in Lima is. Met het aantreden van een nieuwe burgemeester worden in Latijns-Amerika ook de hoofden van afdelingen vervangen en aangesteld om de nieuwe politieke koers te varen. Alles is veel meer gepolitiseerd dan in Nederland. Het goede contact met het vorige hoofd van PEMTNM en Jenny Samanez, die erg close was met de vorige burgemeester, zou in dit geval dus een nadeel kunnen zijn geweest en een reden waarom Jessica Samanez dit keer niet met 'De Nederlanders' in zee wilde.

Mogelijk is dit ook de verklaring dat de burgemeesters (inclusief de burgemeester van Lima) het af lieten weten bij de lunch op de Nederlandse Ambassade.

Dat dit alles niet zo'n rare gedachte is bleek ook uit het feit dat Jenny Samanez, de grote voorvechter van het fietsen in Lima en in de gemeenteraad van Lima, niet eens op de hoogte was gesteld van het door PEMTNM georganiseerde seminar. Terwijl zij, gezien haar staat van dienst, juist een logische kandidaat was geweest om een sessie te openen.

Een tweede mogelijke verklaring is het contact van PEMTNM met de Cycling Embassy of Denmark. Terwijl bij PEMTNM bekend is dat de steun (gratis expertise) van Nederland via het Bicycle Partnership Programme (gefinancierd door het Ontwikkelingssamenwerking) afgelopen was en hier geen gesubsidieerd programma voor in de plaats is gekomen, heeft de Danish Cycling Embassy juist geld (van Danida) beschikbaar om dingen in ontwikkelingslanden te doen.

Als consultant in Latijns-Amerika heeft Jeroen Buis talloze malen meegemaakt dat er om financiële ondersteuning gevraagd wordt en ook dat verzoeken aan Nederland om expertise worden ingetrokken zodra er geld op tafel moet komen.

Dus is het zeer waarschijnlijk dat Jessica Tantalean doorheeft dat er bij de Cycling Embassy of Denmark meer te halen is dan bij de Dutch Cycling Embassy. Ook is het mogelijk dat er al eerder concrete afspraken over verder samenwerken waren gemaakt tussen PEMTNM en de Danish Cycling Embassy.

3.2 Contact met Cycling Embassy of Denmark en tussen Lima en Cycling Embassy of Denmark

Zoals genoemd in deze rapportage waren Lotte Bech en David Sim aanwezig in naam van de Cycling Embassy of Denmark. Lotte Bech namens de stad Copenhagen en David Sim namens Jan Gehl architects.

Het contact met Lotte Bech was goed en zij sprak de hoop uit in de toekomst samen te

werken. David Sim, daarentegen, leek de Dutch Cycling Embassy meer als concurrent dan als partner te zien.

Zoals hierboven en in paragraaf 2.3.2 vermeld, heeft PENTNM contact met de Cycling Embassy of Denmark. Lotte Bech legde uit dat zij met het geld van Danida een training course in Denemarken wilden gaan organiseren waar dan, gefinancierd door Danida, planners en ontwerpers uit Lima aan mee konden doen.

Van 2 tot en met 4 December 2011 vind in Lima de EXPO Duurzame mobiliteit plaats waar ook Nederland een stand zal hebben. Bij deze EXPO is een presentatie van Jan Gehl architectes ingepland ("ponencia magistral") en een workshop door de gemeente Copenhagen op het gebied van verkeersveiligheid.

Dit lijkt te bevestigen dat de Lima nauwer met de Cycling Embassy of Denmark wil samenwerken.

3.3 Verslaglegging over presentatie

In November kwam vanuit Lima het verzoek om feedback te geven op een artikel gebaseerd op de presentatie van de consultant. De presentatie was gebruikt om het verhaal "Succesfactoren voor het bevorderen van het fietsgebruik in Nederland" uit te schrijven. De consultant heeft feedback gegeven op dit 10 pagina's tellende (spaanstalige) stuk tekst. Hieruit blijkt dat Lima van zins is van de buitenlandse sprekers te leren.

3.4 EXPO Duurzame Mobiliteit 'Como te quieres mover?' (Hoe wil je je verplaatsen?)

De Expo Duurzame Mobiliteit was oorspronkelijk gepland gedurende het Seminar in September, maar toen, op het laatste moment, verschoven naar 1 tot 4 December. De Nederlandse Ambassade in Lima heeft een stand op de Expo. De consultant heeft samen met de directeur van de Cycling Embassy een bijdrage geleverd aan de voorbereiding van de Nederlandse stand. Het gaat dan om aanleveren van materiaal zoals video's over fietsen in Nederland waaronder de video van de Dutch Cycling Embassy, foto's, de door de consultant geschreven Dutch Cycling Embassy folder (de Spaanse vertaling) en fysiek materiaal zoals een fiets en accessoires.

Omdat de EXPO nu niet samenvalt met het Seminar zal helaast niemand van de Dutch Cycling Embassy hierbij aanwezig zijn.

3.5 Conclusies

De vooraf gestelde doelen voor het werkbezoek waren:

1. Als spreker op het seminar 'Del Transporte a la Movilidad Sostenible' fietsplanning en beleid in Nederland uitleggen t.b.v. het beleid in Lima en de Dutch Cycling Embassy bekend maken bij de toehoorders.
2. Een marktverkenning doen voor eventuele toekomstige activiteiten van de DCE in Lima en Peru.
3. Informatie krijgen over de stand van zaken en de plannen m.b.t. het fietsbeleid in Lima en over de voortgang sinds 2009.

1. Het eerste doel is met succes gehaald, middels het geven van een presentatie en door actieve deelname aan het panel op de eerste dag van het seminar. Helaas was het, in verband met last-minute werk in Nederland, niet gelukt om de video van de Dutch Cycling Embassy op het seminar te vertonen. Dit zal nu gebeuren tijdens de EXPO in december.
2. Het tweede doel is wel grotendeels gehaald maar het resultaat hiervan is tot dusverre teleurstellend. Er is potentie en ook interesse in de Nederlandse kennis (voor het project van Cruzada Vial) maar er is duidelijk geen koopkrachtige vraag. Het zeer beperkte contact met en de beperkte interesse van het hoofd van de langzaam verkeersafdeling van Lima, was voorts ook een teken dat men niet te springen staat om op het terrein van fietsbeleid en ontwerp met Nederland samen te werken. Telleurstellend gezien de goede samenwerking in het verleden met deze afdeling en het vorige hoofd. Zie verder paragraaf 3.1 en 3.2.

In hoeverre er kansen in Peru liggen voor de Nederlandse fiets- en accessoires industrie is tijdens het bezoek, ook door de focus van het seminar op planning, niet duidelijk geworden. Mogelijk dat dit iets is wat nadrukkelijker op de EXPO bekeken kan worden. De aanwezigheid van een Nederlandse fiets met Nederlandse accessoires op de Nederlandse stand zou daarvoor een trekker kunnen zijn.

De prijs van Nederlandse fietsen is uiteraard hoog in de Peruaanse context.

In hoeverre er voor Nederlands straatmeubilair, en dan vooral fietsenstandaards e.d., een potentiële markt ligt in Peru is tijdens het bezoek niet duidelijk geworden. Wel is het zo dat fietsendiefstal in Peru als een groot probleem gezien wordt en dat men daarom vooral geïnteresseerd is in bewaakte fietsenstallingen.

Mogelijk dat daarom er ook een markt ligt voor de beste Nederlandse fietsensloten, want wat er in Peru verkocht wordt is van een dergelijke kwaliteit dat je fiets buiten aan een rek zetten inderdaad niet verantwoord lijkt.

3. *Informatie krijgen over de stand van zaken en de plannen m.b.t. het fietsbeleid in Lima en over de voortgang sinds 2009.*

Ook dit doel is maar ten dele bereikt. Omdat het steeds niet mogelijk bleek om Jessica Tantalean te spreken was het helaas niet mogelijk om met haar hierover van gedachten te wisselen. Het is duidelijk dat Lima doorgaat met het bevorderen van de fiets als vervoermiddel en ook door wil gaan met het uitrollen van het metropolitane fietsnetwerk. Dat ook de nieuwe burgemeester de aparte afdeling voor langzaam verkeer – opgesteld door de vorige burgemeester - wil behouden is een goed teken. Ook het organiseren van een internationaal seminar en de EXPO over duurzaam vervoer, is een teken dat de gemeente Lima zich wil blijven inzetten voor het promoten van de fiets (en andere duurzame vervoerswijzen).

Conclusies m.b.t. Lima:

- Lima blijft met groot enthousiasme aan de weg timmeren als het gaat om het bevorderen van de fiets als vervoermiddel, ondanks het tot dusver tegenvallende resultaat. Het fietsgebruik blijft namelijk vooralsnog laag.
- Wat in dit werkbezoek wel weer bevestigd werd is dat er erg gedacht wordt in losse projecten en plannen. Een plan voor fietsen, een plan voor Metropolitano (BRT), een plan voor een stadstrein (die niet aansluit op de BRT). Ook de pilot van Asociacion Cruzada Vial is weer een ander, los project.
Het blijkt in Lima nog erg lastig om op een meer integrale manier mobiliteit te plannen.
- En daarnaast zijn er de verschillende organisaties en politieke kleuren die elkaar meer tegenwerken dan ondersteunen. Dat bleek nu met het team van de nieuwe burgemeester, maar voorheen ook met geruzie tussen twee organisaties die samen moesten werken aan fietsbeleid: FONAM (een NGO) en PEMTNM.

Bijlage 1: Seminar Duurzame Mobiliteit – 22 en 23 September 2011

SEMINARIO INTERNACIONAL

"De la Movilidad al Transporte"

Auditorio Mario Vargas Llosa, Biblioteca Nacional

Jueves 22 y viernes 23 de septiembre 2011

Zie volgende pagina's voor het gedetailleerde programma.

Jueves 22 de septiembre (Donderdag 22 september)

08:30 - 18:00	Registro de asistentes
09:00 - 09:15	Palabras de bienvenida, Jessica Tantalean, Gerenta de Transporte No Motorizado - MML
09:15 - 09:30	Inauguración a cargo del Regidor Victor Ramírez Cifuentes Presidente de la Comisión de Transporte Urbano

PLENARIA I

"Del Transporte a la Movilidad Sostenible" (*Van vervoer naar duurzame mobiliteit*)

9:30 - 9:40	Presentacion de Sesión Plenaria I Alberto Tejada, Ministro de Salud (MINSa) - Minister van gezondheidszorg Moderador: Mariana Alegre, Coordinadora - Lima Como Vamos
9:40 - 10:10	"Nuevos Retos de la Movilidad" (<i>Nieuwe uitdagingen voor mobiliteit</i>) Ricardo Montezuma, Director Fundación Ciudad Humana - COLOMBIA
10:10 - 10:40	"Transporte y Ambiente: Experiencias con una relación intersectorial" (<i>Transport en omgeving: Ervaringen met een intersectoriale relatie</i>) Michael Pollmann, Representante Cooperación Alemana GIZ - ALEMANIA
10:40 - 11:00	break
11:00 - 11:30	"Experiencias en la recuperación de centros urbanos" (<i>Ervaringen met herstel van stedelijke centra</i>) David Sim, Especialista - Gehl Architects - DINAMARCA
11.30 - 12.00	"Desarrollo Urbano y Movilidad Sostenible: Retos y Desafíos para América Latina" (<i>Stedelijke ontwikkeling en duurzame mobiliteit: Uitdagingen voor Latijns-America</i>) Soraya Azan Otero, Corporación Andina de Fomento CAF - VENEZUELA
12:00 - 13:00	Espacio de discusión, reflexión y conversatorio con asistentes sobre Plenaria I

PLENARIA II

"La estrategia de la movilidad urbana en bicicleta" (*Stedelijk fietsverkeersbeleid*)

15:00 - 15:10	Presentacion de Sesión Plenaria III Enrique Jakoby, Viceministro de Salud Moderado por Mariana Alegre, Directora de Lima Como Vamos
15:10 - 15:40	"Movilidad Sostenible para una Ciudad Eficiente y Amable: La Bicicleta" Medidas de diseño para fomentar el uso de la bicicleta como medio de transporte Antonio Rosell, Director Community Design Group, LLC - USA
15:40 - 16:10	"Construyendo una cultura de ciclismo en Dinamarca" (<i>De creatie van een fietscultuur in Denemarken</i>) Lotte Bech, Denmark Cycling Embassy - DINAMARCA
16:10 - 16:30	break
16:30 - 17:00	"Programa de Movilidad en Bicicleta, estrategia para el éxito" (<i>Programma voor fietsmobiliteit, strategie voor succes</i>) Jesus Sánchez Romero, Instituto de Desarrollo y Políticas del Transporte (ITDP) - MEXICO
17:00 - 17:30	"Factores de éxito para el fomento del uso de la bicicleta en Holanda" (<i>Succesfactoren voor het bevorderen van het fietsgebruik in Nederland</i>) Jeroen Buis, Consultor, Dutch Cycling Embassy
17:30 - 18:30	Espacio de discusión, reflexión y conversatorio con asistentes sobre Plenaria II

Viernes 23 de septiembre (Vrijdag 23 september)

PLENARIA III

Impactos del Transporte: Cambio Climático, Impacto Ambiental y Salud

(Effecten van vervoer: Klimaatverandering, Milieu en Gezondheid)

9:00 - 9:10	Presentación de Sesión Plenaria III Ing. Jessica Tantaleán Noriega - Gerente PEMTMM - MML Moderador: Arq. Arnold Millet
9:10 - 9:40	"Cambio Climático, Experiencias exitosas" <i>(Klimaatverandering, Succesverhalen)</i> Martha Castillo
9:40 - 10:10	"Movilidad Sustentable desde las experiencias recientes a nivel mundial" <i>(Duurzame mobiliteit van recente ervaringen tot het mondiale niveau)</i> Dr. Jorge Díaz Tejada, Académico Consultor - Universidad del BíoBío - CHILE
10:10 - 10:30	break
10:30 - 11:00	"El Cambio Climático y el Desarrollo Equitativo" <i>(Klimaatverandering en Para manejar lo inevitable y evitar lo inmanejable)</i> Ing. Scott Augustine Muller
11:00 - 11:30	"Transporte Sostenible y Salud Pública" Miguel Malo, Organización Panamericana de la Salud OPS - ECUADOR
11:30 - 12:30	Espacio de discusión, reflexión y conversatorio con asistentes sobre Plenaria II

PLENARIA IV

"El Modelo Integrado y la Calidad del Transporte Público"

15:00 - 15:10	Presentación de Sesión Plenaria IV Juan Tapia Grillo, Presidente PROTRANSPORTE Moderador: Juan Carlos Dextre Quijandría
15:10 - 15:40	"Retos, estrategias y proyectos del Banco Mundial con respecto a la Movilidad Urbana" <i>(Uitdagingen, strategieën en projecten van de World Bank met betrekking tot de Stedelijke Mobiliteit)</i> Shomik Mehndiratta, Especialista en Transporte Urbano para América Latina - BANCO MUNDIAL
15:40 - 16:10	"Indicadores de Calidad de Servicio del Transantiago" <i>(Indicatoren van kwaliteit van de service van Transantiago)</i> Cristian Canales/Jaime Lorenzini, ASIMUS - CHILE
16:10 - 16:30	break
16:30 - 17:00	"La Estrategia para una Movilidad Sostenible y la importancia del Transporte Masivo" <i>(De strategie voor duurzame mobiliteit en het belang van 'mass public transport')</i> Lucas Migalet - Jefe de Desarrollo Comercial América Latina - SYSTRA
17:00 - 17:30	"Priorización e Integración de Diferentes Modos de Transporte Urbano" <i>(Priorisering en integratie van verschillende stedelijke vervoerswijzen)</i> Edgar Sandoval, Ex Director General de Transmilenio - COLOMBIA
17:30 - 18:30	Espacio de discusión, reflexión y conversatorio con asistentes sobre Plenaria IV

PALABRAS DE CLAUSURA

18:30	Palabras de Clausura a cargo de la Sra. Susana Villarán, Alcaldesa de Lima Metropolitana Afsluiting door de burgemeester van Lima Metropolitana (MML)

Bijlage 2: Contactpersonen ontmoet in Lima

Carla Brokking, Nederlandse Ambassade in Lima, carla.brokking@minbuza.nl

Jessica Tantalean Noriega, Hoofd afdeling niet-gemotoriseerd vervoer, PEMTNM, Gemeente Lima, jtantalean@munlima.gob.pe

Javier Flores Ardiles, PEMTNM, Gemeente Lima (MML), hhperu@gmail.com

Mariana Alegre Escorza, Coordinator Lima Como Vamos, malegre@limacomovamos.org

Alejandro Morena Bocanegra, Hoofd publieke werken, alejandro.moreno@miraflores.gob.pe

Alberto de Belaunde de Cárdenas, Jefe de Gabinete (tweede man naast de burgemeester), alberto.debelaunde@miraflores.gob.pe

Lotte Bech, Cycling Embassy of Denmark, Copenhagen, lotte_b@post3.tele.dk

Verdere losse bijlagen

Naast de losse bijlagen in dit rapport zijn er nog bijlagen in aparte documenten:

3. De presentatie “Factores de exito para el fomento del uso de la bicicleta en Holanda” van Jeroen Buis, gepresenteerd op 22 September 2011.
4. Een rapport (in het Spaans) van 10 pagina’s geschreven door Sergio Rebaza Gutierrez op basis van bovenstaande presentatie.
5. Agenda voor de EXPO van 1 tot 4 December 2011 in Lima.
6. Presentatie van de EXPO.